

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

*Факультет № 6
Кафедра соціології та психології*

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни «Експериментальна психологія»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

053 Психологія (практична психологія)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної
ради ХНУВС гуманітарних та
соціально- економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології (протокол №8 від 15.08.2023)

Розробники:

1. Доцент кафедри соціології та психології, кандидат психологічних наук, доцент Твердохвалова Ю.Л.
2. Викладач кафедри соціології та психології Чепелева Н.І.

Рецензенти:

1. Доцент кафедри психології факультету № 7 Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», кандидат психологічних наук, доцент Старовойт Т.П.
2. Доцент кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент Шиліна А.А.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 3 Загальна кількість годин – 90 Кількість тем – 10	05 соціальні та поведінкові науки; 053 Психологія; перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	Навчальний курс 3 Семестр 5 Вид контролю: екзамен
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання		заочна форма навчання
Лекції – 24; Семінарські заняття – 24; Практичні заняття – 0; Лабораторні заняття – 0; Самостійна робота – 42; Індивідуальні завдання: Курсова робота – немає Реферати (тощо) – немає		Лекції – 6; Семінарські заняття – 6; Практичні заняття – 0; Лабораторні заняття – 0; Самостійна робота – 78; Індивідуальні завдання: Курсова робота – немає Реферати – немає

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Експериментальна психологія» є оволодіння теорією, методикою і технікою емпіричного психологічного дослідження, так як експеримент є парадигмою емпіричного дослідження в психології, а також формування у студентів цілісного уявлення про планування експерименту, формування навичок та вмінь проведення експериментальних досліджень психічних явищ, придбання спеціальних знань з планування психологічних експериментів і застосування основних методів в психологічному дослідженні.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Експериментальна психологія» є

- розкрити особливості становлення і розвитку експериментального методу в психології;
- висвітлити типи, основні етапи й умови проведення експериментального методу дослідження психіки;
- навчити студентів аналізувати й оцінювати валідність проведених психологічних експериментів, достовірність отриманих результатів і можливість їхнього застосування у психологічній практиці;
- сформуванати у студентів навички та вміння експериментального, квазіекспериментального й кореляційного дослідження психіки.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення даного курсу базується на знаннях основних положень загальної психології, практичної психології, антропології, диференційної психології.

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення курсу здобувач повинен

знати: особливості становлення експериментального методу в психології, а також проблеми і перспективи експерименту в сучасній психології; сутність експерименту як засобу пізнання психічної реальності; типи експериментів та їх особливості; основні етапи експериментального дослідження психіки; види змінних та їх контроль у психологічному експерименті; психологічні шкали і можливості їх застосування у критерії якості виміру змінних; види гіпотез і можливості їх перевірки в експерименті; особливості планування психологічного експерименту;

можливості кореляційного підходу в психологічних дослідженнях; можливості експериментального дослідження особистості, груп і колективів;

вміти: використовувати експериментальний метод у дослідженні психічної реальності; формувати «правильні» гіпотези щодо причинно-наслідкових зв'язків між фактами; складати програму експерименту, планувати та аналізувати шляхи досягнення «чистоти» проведення експерименту, досягнення його внутрішньої і зовнішньої валідності; реалізовувати експериментальну програму від інструктажу і мотивування досліджуваних до реєстрації результатів і пост експериментальної бесіди з учасниками процедури; планувати та адекватно проводити експериментальне, квазіекспериментальне та кореляційне дослідження психіки; на основі процедури аналізу отриманих результатів робити висновок про підтвердження чи відхилення гіпотези, а також готувати відповідний науковий звіт;

аналізувати наукові звіти про проведені експериментальні дослідження психіки з метою визначення об'єктивності, надійності і валідності отриманих результатів.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:		
Інтегральна компетентність	І. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.	
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК-3	Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
	ЗК-4	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями
	ЗК-5	Здатність бути критичним і самокритичним
	ЗК-6	Здатність приймати обґрунтовані рішення.
	ЗК-7	Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
	ЗК-9	Здатність працювати в команді
	ЗК-11	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового

		способу життя.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)	СК-1	Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.
	СК-3	Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків
	СК-4	Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.
	СК-5	Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій
	СК-6	Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження
	СК-7	Здатність аналізувати та ситематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації
	СК-10	Здатність адаптуватися до нових ситуацій та здатність до професійної мобільності.
	СК-11	Здатність дотримуватися норм професійної етики.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема №1. Становлення і розвиток експериментального методу в психології. Передумови запровадження експерименту в психології. Етапи становлення експериментального методу в психології. Роль основних напрямів психологічної науки у становленні психологічного експерименту. Розвиток експериментального дослідження психіки у вітчизняній і зарубіжній психології. Предмет і завдання експериментальної психології. Експериментальний метод у психології на сучасному етапі

Тема №2. Експеримент як метод психологічного дослідження. Місце експерименту в дослідженні психічної реальності. Сутність експериментального дослідження психіки. Принципи експериментального дослідження психіки. Переваги та проблеми експериментального дослідження психіки.

Тема №3. Змінні у структурі психологічного експерименту. Поняття змінної; види змінних. Джерела артефактів у маніпулюванні змінними. Проблема ізоляції і контролю змінних. Вимір змінних; психологічні шкали. Критерії якості виміру змінних.

Тема №4. Гіпотези у психологічному дослідженні. Поняття про гіпотезу в науковому дослідженні психіки. Види гіпотез у психологічному дослідженні. Принцип фальсифікованості та верифікованості наукової гіпотези. Експериментальна гіпотеза та її особливості. Експериментальні та статистичні гіпотези; 0-гіпотеза. Помилки 1-го і 2-го роду при перевірці статистичних гіпотез. Асиметрія висновків на основі експериментальних результатів.

Тема №5. Етапи експериментального дослідження психіки. Організація експерименту в психології. Характеристика етапів експерименту. Реальний і бездоганий експерименти. Ідеальний експеримент, нескінченний експеримент, експеримент повної відповідності. Валідність експерименту; зовнішня та

внутрішня валідність і умови її досягнення. Генеральна сукупність і експериментальна вибірка; репрезентативність вибірки. Стратегії відбору досліджуваних у вибірку.

Тема №6. Планування експерименту. Поняття про планування. Умови і форми планування у психологічному експерименті. Типи планування. План як експериментальна схема варіювання умов незалежної змінної. Простий план і його різновиди. Складний (факторний) план. Планування за латинським і греко-латинським квадратом. Особливості експериментальних планів для одного досліджуваного.

Тема №7. Інтерпретація результатів експериментального дослідження психіки. Поняття про інтерпретацію результатів експерименту. Складові інтерпретації експериментальних результатів. Особливості обробки результатів експериментального дослідження у психології. Типи пояснення результатів психологічного дослідження. Проблема узагальнення результатів дослідження. Типові помилки узагальнення експериментальних даних.

Тема №8. Типи експериментів у психології. Експеримент і квазіексперимент. Типологія експерименту. Особливості квазіекспериментального дослідження психіки. Основні типи квазіекспериментів у психології. Умови підвищення валідності даних, що отримані в квазіексперименті. Контроль *post factum* у квазіексперименті. Лонгітюд як квазіексперимент. Формуючий експеримент як квазіекспериментальне дослідження. Психогенетичне дослідження як квазіексперимент.

Тема №9. Кореляційні дослідження у психології. Поняття кореляції. Види кореляцій. Кореляційний аналіз. Коефіцієнт кореляції рангів Спірмена. Коефіцієнт кореляції Пірсона. Випадок однакових (рівних) рангів. Розрахунок рівнів значущості коефіцієнтів кореляції. Множинна кореляція. Приватна кореляція.

Тема №10. Соціально – психологічні аспекти психологічного дослідження. Класифікаційна схема аспектів психологічного експерименту. Соціально-психологічні фактори, що потребують контролю в експерименті. Фактори, пов'язані з досліджуваним. Фактори, пов'язані дослідником. Способи контролю впливу факторів, пов'язаних з досліджуваним, на експеримент. Способи контролю впливу факторів, пов'язаних з дослідником, на результати експерименту.

4. Структура навчальної дисципліни
4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1 Становлення і розвиток експериментального методу в психології	10	2	2	-	-	6	Екзамен
Тема № 2 Експеримент як метод психологічного дослідження	10	2	2	-	-	6	
Тема №3 Змінні у структурі психологічного експерименту	8	2	2	-	-	4	
Тема № 4: Гіпотези у психологічному дослідженні	8	2	2	-	-	4	
Тема № 5: Етапи експериментального дослідження психіки	8	2	2	-	-	4	
Тема № 6: Планування експерименту	8	2	2	-	-	4	
Тема № 7: Інтерпретація результатів експериментального дослідження психіки	10	4	4	-	-	2	
Тема № 8: Типи експериментів у психології	8	2	2	-	-	4	
Тема № 9: Кореляційні дослідження у психології	10	2	2	-	-	6	
Тема № 10: Соціально – психологічні аспекти психологічного дослідження	10	4	4	-	-	2	
Всього за семестр № 5	90	24	24	-	-	42	

4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	З них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні	Самостійна робота	
Тема № 1 Становлення і розвиток експериментального методу в психології	10	2	2	-	-	6	Екзамен
Тема № 2 Експеримент як метод психологічного дослідження	10	-	-	-	-	10	
Тема №3 Змінні у структурі психологічного експерименту	8	-	-	-	-	8	
Тема № 4: Гіпотези у психологічному дослідженні	8	-	-	-	-	8	
Тема № 5: Етапи експериментального дослідження психіки	8	-	-	-	-	8	
Тема № 6: Планування експерименту	8	-	-	-	-	8	
Тема № 7: Інтерпретація результатів експериментального дослідження психіки	10	2	2	-	-	6	
Тема № 8: Типи експериментів у психології	8	-	-	-	-	8	
Тема № 9: Кореляційні дослідження у психології	10	-	-	-	-	10	
Тема № 10: Соціально – психологічні аспекти психологічного дослідження	10	2	2	-	-	6	
Всього за семестр № 5	90	6	6	-	-	78	

4.1.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни		Література
Тема № 1: Становлення і розвиток експериментального методу в психології		
	Підготувати відповіді на запитання: 1. Основні підходи до розуміння предмету експериментальної психології. 2. Методологічні принципи експериментальної психології.	1,5, 7, 8, 13
Тема № 2: Експеримент як метод психологічного дослідження		
	Підготувати відповіді на запитання: 1. Структура наукового дослідження 2. Структура психологічного експерименту	1, 2,4,6,7,8
Тема № 3: Змінні у структурі психологічного експерименту		
	Підготувати відповіді на запитання: 1. Види залежних змінних в психологічному експерименті (за способом виміру) 2. Типологія залежних змінних в психологічному експерименті (за сукупністю ознак) 3. Базові характеристики залежних змінних. 4. Типологія незалежних змінних в психологічному експерименті Виконати завдання: Сплануйте дослідження, присвячене проблемі встановлення характеру впливу страху та стресу на афіліаційну поведінку суб'єкта. 1. Запропонуйте гіпотезу дослідження. 2. Визначте незалежні та залежні змінні	1, 2,3,5,10,14-16
Тема № 4: Гіпотези у психологічному дослідженні		
	Підготувати відповіді на запитання: 1. Розвиток гіпотез в науковому дослідженні 2. Характеристики наукової гіпотези 3. Основні правила висунення і перевірки гіпотез Виконати завдання: Сплануйте дослідження, присвячене проблемі встановлення характеру впливу страху та стресу на афіліаційну поведінку суб'єкта. 1. Запропонуйте гіпотезу дослідження. 2. Визначте незалежні та залежні змінні.	4,5,7,8,15,16
Тема № 5: Етапи експериментального дослідження психіки		
	Підготувати відповіді на запитання: 1. Типологія експериментальних досліджень. 2. Охарактеризуйте кожний етап експерименту в психології.	2,4,5,10,11,12
Тема № 6: Планування експерименту		
	Підготувати відповіді на запитання: 1. Стратегії експериментального дослідження. 2. Сутність змістового і формального планування психологічного експерименту. 3. Експериментальна вибірка.	1,2,6,7,8,9,10,12
Тема № 7: Інтерпретація результатів експериментального		

дослідження психіки		
	<p>Підготувати відповіді на запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Поняття про кількісний аналіз в психологічних експериментах 2.Поняття про якісний аналіз та інтерпретацію результатів експериментів 3.Формулювання висновків експериментального дослідження, їх типологія 4.Поняття про науковий стиль. Основні вимоги до мови наукового звіту 	1,2,9,10,14
Тема № 8: Типи експериментів у психології		
	<p>Підготувати відповіді на запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Поняття про внутрішньогрупові та міжгрупові експериментальні плани. 2.Доекспериментальні, квазіекспериментальні плани та плани істинних експериментів в психології 3. Поняття про плани з однією незалежною змінною та про факторні плани. <p>Виконати завдання:</p> <p>Вихідні дані. У 1970 р. американські психологи С. Кайслер і Р. Берал здійснили експериментальне дослідження. На початку дослідження молодим чоловікам, залученим до експерименту, пропонували виконати досить складний тест на інтелект. Після цього половині досліджуваних повідомили, що вони виконали тест дуже добре, а іншим — що вони погано впоралися із завданнями тесту. Після тестування досліджуваним пропонували відпочити у кафетерії, розташованому в тому самому приміщенні, де здійснювався експеримент. До досліджуваних підходила приваблива дівчина (помічник експериментатора), одягнута або дуже модно, або скромніше. У результаті експерименту було встановлено, що чоловіки, яких повідомили, що вони успішно виконали тест на інтелект, частіше виявляли ознаки "романтичної поведінки" до дівчини, одягнутої модно, ніж до дівчини, одягнутої скромніше. Чоловіки, яким повідомили, що вони не впорались із завданнями тесту, поводитися протилежно, тобто частіше виявляли ознаки "романтичної" поведінки до дівчини менш привабливої (скромно одягнутої).</p> <p>Запитання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Скільки незалежних концептуальних змінних було в дослідженні? Які саме? 2.Скільки залежних змінних у дослідженні? 3. Скільки незалежних операційних змінних було використано в експерименті? 4. За допомогою яких способів експериментатор маніпулював незалежними змінними? 5. Запропонуйте можливі операційні змінні для залежної концептуальної змінної "романтична" поведінка 6. Яким був експериментальний план дослідження? 7. Скільки груп досліджуваних було створено? 	1, 2, 12, 13, 14

	8. Яку теоретичну гіпотезу було висунуто в дослідженні? 9. Як формувались експериментальні гіпотези дослідження? 12. До якої предметної сфери психології належить дослідження? Чи потребує це дослідження дебрифінгу? Якщо так, то чому? 10. Як формувалась альтернативна статистична гіпотеза дослідження	
Тема № 9: Кореляційні дослідження у психології		
	Підготувати відповіді на запитання: 1. Основні типи (плани) кореляційних досліджень Виконати завдання: Скласти "реферативний журнал", що включає резюме і анотації значущих для студентів п'яти публікацій, пояснити напрямки інтересу	3,4,7,9,10,11,12
Тема № 10: Соціально – психологічні аспекти психологічного дослідження		
	Підготувати відповіді на запитання: 1. Типологія особистості дослідника. 2. Типологія учасників експерименту 3. Етичні аспекти психологічних досліджень	4,5,6,10,11,12

5. Індивідуальні завдання

5.1.1. Теми рефератів

1. Поняття про експериментальну психологію. Основні підходи до розуміння сутності експериментальної психології. Об'єкт і предмет експериментальної психології.
2. Історія розвитку експериментальної психології: введення експерименту в психологію, розвиток психофізики, психометрії та психотехніки як джерела розвитку експериментальної психології.
3. Історія розвитку експериментальної психології в Німеччині, Франції, Англії, США та країнах СНД.
4. Взаємозв'язок науки, теорії, наукового дослідження і наукового методу.
5. Наука: поняття. Критерії наукового знання.
6. Теорія: поняття. Ознаки «гарної» теорії.
7. Класифікації типів теорій.
8. Специфічні риси наукового дослідження в психології по С.Л. Рубінштейну.
9. Основні онтологічні і гносеологічні принципи психологічного наукового дослідження.
10. Основні етапи психологічного наукового дослідження. Нормативний процес наукового дослідження.
11. Гіпотеза: поняття, основні вимоги до гіпотези, класифікації видів гіпотез.
12. Вибірка: поняття, основні вимоги до формування вибірки, основні способи формування вибірки.
13. Поняття «метод» і «методика».
14. Класифікація методів психології С.Л. Рубінштейна.
15. Класифікація методів психології Б.Г. Ананьєва.
16. Класифікація методів психології В.Н. Дружиніна.
17. Класифікація методів психології Г. Піррова.
18. Класифікація методів психології М.С. Роговина і Г.В. Залевського.

19. Загальна характеристика експерименту як методу психології. Модель експерименту.
20. Класифікації видів експерименту.
21. Змінні в психологічному експерименті: незалежна змінна, залежна змінна, додаткові змінні.
22. Поняття експериментального контролю змінних. Способи контролю змінних в психологічному експерименті.
23. Психологічний експеримент як спільна діяльність експериментатора і випробуваного.
24. Ознаки «хорошого» експерименту. Поняття надійності та валідності психологічного експерименту.
25. Види валідності психологічного експерименту.
26. Фактори, що загрожують зовнішньої і внутрішньої валідності експерименту.
27. Планування експерименту: змістовне і формальне планування.
28. Критерії класифікації експериментальних планів.
29. Експериментальні схеми по Р.Готтсданкеру: інтраіндивідуальні, міжгрупові і крос-індивідуальні.
30. Експериментальні плани по Д.Кемпбеллу: доекспериментальні плани, «справжні» експериментальні плани, квазіекспериментальні плани.
31. Поняття квазіексперименту. Цілі квазіекспериментальних досліджень. Різновиди квазіекспериментальних досліджень.
32. Факторні експерименти. Багаторівневі експерименти як факторні. Схеми факторних експериментів.
33. Основною результат дії незалежної змінної в факторному експерименті. Взаємодія незалежних змінних в факторному експерименті.
34. Комп'ютеризований експеримент.
35. Кореляційне дослідження як метод психології. Види кореляційних досліджень.
36. Узагальнення результатів експериментального дослідження.
37. Артефакти: поняття, типологія, способи контролю.
38. Артефактні висновки: поняття, типологія, джерела.
39. Психологічний вимір як метод психології. Поняття «шкала». Види шкал.
40. Психологічне моделювання як метод психології.
41. Поняття моделі. Функції моделей. Класифікації моделей.
42. Загальна характеристика спостереження як методу психології.
43. Предмет, цілі, процедура психологічного спостереження.
44. Класифікації видів психологічного спостереження.
45. Дані психологічного спостереження. Критерії об'єктивності даних психологічного спостереження.
46. Суб'єктивність спостереження як методу психології: основні джерела суб'єктивності спостерігача, помилки спостереження.

5.1.2. Теми курсових робіт (не передбачено навчальним планом)

5.1.3. Теми наукових робіт (не передбачено навчальним планом)

6. Методи навчання

Навчання з дисципліни проходить у формі: лекцій, семінарських занять, а також самостійної та індивідуальної роботи. А саме,

- конспектування лекцій та самостійне опрацювання лекційного матеріалу за власним конспектом лекцій;
- підготовка до практичних занять;
- інтерактивний метод роботи в малих групах;
- інтерактивний метод у формі дискусії;
- метод проектів у формі індивідуальних/групових навчальних проектів;
- метод проблемного викладання;
- частково-пошуковий метод;
- метод наукового порівняння;
- дослідницький метод;
- метод аналізу кейсів.

Самостійна робота за кожною темою передбачає вивчення: наукової літератури за темою та підготовка до семінарських занять, аналізу кейсів, групових навчальних проектів.

Індивідуальна робота передбачає виконання індивідуальних навчальних проектів та індивідуальних навчальних проектів, аналізу кейсів.

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль

1. Експериментальна психологія – предмет та специфіка.
2. Експеримент як парадигма сучасної психології
3. Змінна та їх види.
4. Незалежна та зовнішня змінні. Наведіть приклади.
5. Залежна та зовнішні змінні. Наведіть приклади. Діагностика точності сприйняття.
6. Сутність реального експерименту. Як його здійснити на практиці?
7. Сутність ідеального експерименту. Як його здійснити на практиці
8. Сутність безкінечного експерименту. Як його здійснити на практиці
9. Сутність експерименту повної відповідності. Як його здійснити на практиці
10. Зовнішня та внутрішня валідність.
11. Експериментальна та контрольна групи.
12. Стратегії формування груп .
13. Відбір та підбір груп.
14. Експериментальні плани
15. Попарна та пошарова стратегії
16. Системний експериментальний план
17. Доекспериментальні плани
18. Квазіекспериментальні плани
19. План ex post facto
20. Сбалансовані та урівняні групи
21. Сбалансовані та урівняні умови експерименту
22. Ефект Пігмаліона та ефект Хотторна.
23. Ефект фасилітації.
24. Артефакти та методи їх контролю.

25. Мотивація досліджуваних.
26. Класифікація досліджуваних.
27. У чому полягають переваги експерименту як методу психології порівняно із спостереженням?
28. Які проблеми виникають у процесі експериментального дослідження психіки?
29. Які комунікативні артефакти можуть виникнути у процесі взаємодії експериментатора з досліджуваним?
30. Які засоби використовують для запобігання комунікативним артефактам у психологічному експериментуванні?
31. Як ви розумієте поняття “змінна”?
32. Які види змінних виокремлюють в експериментальному дослідженні психіки? Наведіть приклади.
33. Поясніть, у чому полягає відмінність додаткової змінної від незалежної.
34. Що таке “контроль” змінних? Якою є процедура контролю незалежної змінної?
35. Яким чином можна контролювати побічні змінні у психологічному експерименті?
36. Які існують види гіпотез у психологічному експерименті? Наведіть приклади.
37. Яким чином організується психологічний експеримент?
38. Охарактеризуйте кожний етап експерименту в психології.
39. Чому планування називають центральним моментом підготовчого етапу експерименту?
40. Які параметри можуть бути покладені в основу класифікації планів експерименту? Наведіть приклади.
41. Які види простих планів виокремлюють у психологічному експерименті? Наведіть приклади.
42. Які джерела артефактів дають змогу контролювати план Р. Соломона?
43. Чи може коефіцієнт кореляції виступати як спосіб визначення впливу незалежної змінної на залежну? Чому?

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Оцінювання навчальної дисципліни проводиться за результатами поточного та підсумкового контролю:

- поточний контроль - 50 балів
- підсумковий контроль 50 балів.

Оцінка за поточний контроль складається з оцінювання аудиторної та результатів самостійної роботи здобувача.

Підсумкові бали з навчальної дисципліни за семестр, визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені).

Здобувач вищої освіти має право на визнання результатів навчання (умінь, компетентностей) у неформальній та/або інформальній освіті, які поширюється на дисципліни обов'язкової та вибіркової компонент, що за тематикою та змістом відповідають як навчальній дисципліні загалом, так і її

окремим розділам, темам, індивідуальним завданням (курсова робота, контрольна робота тощо), які передбачені робочою програмою (силабусом) конкретної навчальної дисципліни. (Посилання на Положення про порядок визнання в Харківському національному університеті внутрішніх справ **результатів** навчання (умінь, компетентностей) у неформальній та/або інформальній освіті http://univd.edu.ua/files/generaldocs/non_formal_education.pdf)

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль. До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться до журналів обліку роботи академічної групи.

Оцінки за самостійну та індивідуальну роботу виставляються в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою. Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів в Університеті враховуються такі види робіт: навчальні заняття (семінарські, практичні, лабораторні тощо); самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, виконання розрахункових завдань, підготовка рефератів, наукових робіт, публікацій, виступи на наукових конференціях та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у формі, передбаченій в робочою програмою навчальної дисципліни).

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт 10.

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. ***Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку) обов'язкова.*** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (залік) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового екзамену чи заліку допускається не більше двох разів з кожної

навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, другий – комісії, до складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівника.

Умови визначення навчального рейтингу здобувача, а також вимоги і критерії оцінювання деталізовані нижче.

УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ			
Види робіти	Кількіст ь	Максимум балів за 1	Разом
Робота на лекційному занятті	12	0,5	6
Робота на семінарському або практичному занятті	12	2	24
Індивідуальне завдання	1	20	20
Екзаменаційне тестування	1	50	50
Разом:			100
ВИМОГИ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ			
Види робіт	Кількість балів за один вид робіт	Критерії оцінювання	
Робота на лекційному занятті	0,5	Всі лекції з даного курсу мають професійний проблемно-дискусійний характер, отже максимальну оцінку за роботу на лекції отримують здобувачі, які постійно включені у роботу і обговорення.	
	0	Здобувач не отримує оцінку, якщо не проявляє активності на занятті або виконав завдання з порушенням вимог академічної доброчесності.	
Робота на практичному або семінарському занятті	2	Робота на семінарському і практичному занятті оцінюється, виходячи з того, чи проводив здобувач самостійну роботу для підготовки до цього заняття (опрацювання наукових та інших інформаційних джерел для підготовки повідомлень, прикладних завдань тощо), з урахуванням якості виконаної роботи. Максимальну кількість балів здобувач отримує, якщо вільно оперує інформацією з декількох наукових та/або інформаційних джерел за відповідною темою та якісно презентує свої наукові/інформаційні здобутки у вигляді повідомлення, бере активну участь у дискусіях на занятті, розгорнуто і обґрунтовано відповідає на поточні запитання викладача, бере активну участь у виконанні прикладних завдань та розв'язанні проблемних ситуацій.	
	1	Здобувач отримує середню кількість балів, якщо оперує інформацією з малої кількості наукових та/або інформаційних джерел за відповідною темою, під час заняття проявляє середню активність, участь у дискусіях більше пасивна, недостатньо обґрунтовано відповідає на поточні запитання викладача, участь у виконанні прикладних завдань та розв'язанні проблемних ситуацій більше формального плану.	
	0	Здобувач не отримує бали, якщо не проявляє активності на занятті, не бере участь у передбачуваних змістом цього заняття видах робіт або виконав завдання з порушенням вимог академічної доброчесності.	

Індивідуальне завдання	15 – 20	Індивідуальне завдання передбачає виконання здобувачем письмової роботи за обраною темою, яка має професійний науково-навчальний характер і ґрунтується на практичному закріпленні напрацьованих знань і вмінь. Максимальну кількість балів отримують здобувачі, які демонструють належний рівень знань і вмінь, знання сучасних підходів, виявляють аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення. Роботу оформлено відповідно до вимог.
	10 – 14	Індивідуальне завдання виконано частково, містить неточності та потребує доопрацювання. Окремим частинам викладу бракує аналітичного характеру.
	1 – 9	Виконано частково, доопрацювання не було здійснене, терміни порушені. Роботі суттєво бракує систематичного аналізу й логічного та послідовного викладу. Робота містить фактографічні неточності та/або необґрунтовані судження.
	0	Завдання не виконано або виконано з порушенням вимог академічної доброчесності
Підсумковий контроль	1 – 50	Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал.

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
97-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою
94-96			
90-93			
85-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані, якість виконання жодного з них не оцінена мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією-двома значними помилками.
80-84			
75 – 79		C	«Добре» – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками , робота з декількома незначними помилками або з однією-двома значними помилками.
70-74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, але прогалини не носять істотний характер, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконана, деякі з виконаних завдань містять помилки, робота з трьома значними помилками
65-69			

60-64		Е	«Достатньо» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконана або якість виконання деяких з них оцінена числом балів, близьким до мінімального, робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки
40-59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково, потрібні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконана, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
21-40			
1–20		F	«Безумовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу не освоєний, потрібні практичні навички роботи несформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значного підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10.Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна:

1. Галян О.І. Експериментальна психологія: навчальний посібник. / О.І. Галян, І.М. Галян. - К. : Академвидав,. 2012.-400 с.
https://library.udpu.edu.ua/library_files/439914.pdf
2. Копець Л. Класичні експерименти в психології: навчальний посібник. - К. : Вид. Дім «Києво-Могилянська академія», 2010. - 283 с.
<http://publish-ukma.kiev.ua/ua/katalog/psihologiya-i-socialna-robota/146-klasichni-esperimenti-psihologiyi.html>
3. Кравчук С. Л. Експериментальна психологія: теорія і практика психологічного експерименту: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / С.Л. Кравчук. - К.: Київський університет, 2012. - 286 с.
<https://sociology.knu.ua/uk/library/eksperimentalna-psihologiya-teoriya-i-praktika-psihologichnogo-eksperimentu-pidruchnik>
4. Максименко С.Д., Носенко Е.Л. Експериментальна психологія : підручник - Київ : Центр учб. літ., 2017. - 359 с.
<https://stylus.ua/uk/s-d-maksimenko-e-l-nosenko-eksperimentalna-psihologiya-p1048859c12505.html>
5. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник / В.М. Шейко, Н.М. Кушнарєнко. - К. : Знання, 2017. - 310 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Sheiko_Vasyl/Orhanizatsiia_ta_metodyka_naukovo-doslidnytskoi_diialnosti.pdf
https://chtyvo.org.ua/authors/Kushnarenko_Natalia/Orhanizatsiia_ta_metodyka_naukovo-doslidnytskoi_diialnosti/

Допоміжна:

6. Експериментальна психологія [Текст] : [курс лекцій] / [уклад. О.В. Романенко]. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2017. – 146 с.
7. Практична психологія : навч. посіб. Для студ. вищ.навч. закл. / М.С. Корольчук, В.М. Корольчук, С.М. Миронець та ін. - К.: Київ. нац. торг,-екон. Ун-т, 2017. - 728 с.
8. Advances in Experimental Social Psychology. / James M. Olson (Editor), 1st Edition, Academic Press, 2018
9. Engber, D. Does the trolley problem have a problem? Slate, 2018. Retrieved from <https://slate.com/technology/2018/06/psychologys-trolley-problem-might-have-a-problem.html>
10. Gozli, D. Experimental Psychology and Human Agency. Springer International Publishing, 2019.
11. Grange J.A., Does Task Activation in Task Switching Influence Inhibition or Episodic Interference? // Experimental Psychology, 2018, vol. 65, pp. 393-404.
<https://doi.org/10.1027/1618-3169/a000423> .

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

12. Психологічні експерименти <https://4brain.ru/psy/experimenty.php>
13. Наукова психологія. Класичні експерименти в психології. Найвідоміші психологічні гіпотези. <https://psyfactor.org/lybr102-2.htm>
14. Пошукова система Google Академія (Google Scholar) <http://scholar.google.com>
15. Пошукова система Springer <https://link.springer.com/>
16. Пошукова система Scirus <https://www.elsevier.com/>
17. Пошукова система Google books <https://books.google.com/>
18. Пошукова система WorldWideScience.org <https://worldwidescience.org/>
19. Пошукова система DOAJ <https://www.doaj.org/>
20. Пошукова система DOAB <https://www.doabooks.org/>
21. Пошукова система SpringerOpen <https://www.springeropen.com/>
22. Система пошуку наукової інформації у відкритих архівах України (SSM) <https://oai.org.ua/>
23. Електронна бібліотека Наукова періодика України <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>